

l'escut', veiem abans que tot un terme d'armadura, comú en germànic occidental, i de gènere masculí, encara que en el sentit general de 'vorera, cantell, caire', val a dir que el mot reapareix en escandinau (*randá*, ja esc. ant., de gènere femení) i allí té el sign. general, junt amb el d'armadura, i un vocalisme que suposa á etimològica. Per tant hi ha dret a suposar que el mot vagi existir en gòtic, en una forma *RANDO (f., o bé *RANDA o *RANDS masc.), i és possible i versemblant que allà tingués sentit general, no sols de l'escut. Geogràficament no hi hauria objeccions: si el mot és antic a Itàlia, Sud de França i alguna llengua hispànica, això lligaria amb el gòtic.

Realment a Itàlia tenim accs. més pròximes a les conegudes en germànic, car l'it. *randà* té en diversos autors antics, des del S. XIII, les accs. 'orla, marge, caire, extrem'. La persistència de tals sentits en bastants dialectes moderns (veg. Gamillscheg) i també en la llengua comuna fins avui, sembla indicar caràcter autòcton del mot. En llengua d'oc, ja n'hi ha uns quants testimonis des del S. XII; i per més que la documentació antiga no hi presenti un quadror ben clar, no hi ha dubte que allí *randà* ha significat 'cap (cap d'allà), extrem, caire', i també 'clos', 'tanca, tancat': *randò* en el Roergue, *TdF*, i *randal*, *-dalme*, ja medieval; d'on la locució *a randà* 'completament' (que no deixa de recordar-nos aquell menorquí i val. en *randà*); i derivats moderns com (*ar*)*randà* 'arrasar (una mesura)', *randò* 'rasora', *randelo*, *randisso* 'closa', 'tancat' etc. Tot revela una vitalitat fonda i verdadera.

Els etimologistes han admès que aquí hi havia una generalització del sentit germànic, que des del caire o cantell d'una eina de metall, com l'escut, hagués passat a 'caire, cantell, vorera en general'. És prou concebible en efecte, per més que en el germànic tinguem eines metàl·liques, i aquí es tracti del món de la cultura rústica i agrícola. Concebible ho és, però evident no ho és pas.

El que sí que és evident, és que aquest grup italo-occità ens dóna el punt de partida del cat. *ran*, *a ran* (*arran*), *arranar*; -ND- > -n- és fonètica normal en els elements més antics de l'idioma; val a dir que la major part dels germanismes, essent un element un poc més tardà, se n'escapen: *banda*, *bandera*, *bandir*, *bandejar* però tanmateix n'hi entra algun d'antic, com *bena* BINDA

En tot cas s'ha d'admetre la identificació etimològica del cat. *arran*, *arranar*, amb el grup italo-occitànic, com ho proven les mateixes comparacions que en part ja feren Alart (RLR XVI, 25, i en general RLR 3.ª S., II, 15-28) i Tallgren (*Glanures* II, 29-31): «quivi fer-mammo i piedi a *randà a randà*», *Inferno* XIV: «*arran* l'un de l'altre»; «tan que s'àn colcar a *randà* / de sidons ---» en la tençó de Folquet i Guiraud, al peu de la lletra: «tant qu'il s'aille coucher côte à côte de sa dame». Afegim-hi, p. ex. en el *Jaufré*, un poc més generalitzat, per 'al límit mateix, a la ratlla, arran de la fi': «que lai àn tan pauc de vianda, / que non avíon mais, a *randà*, / tant cant lur n'es ops l'endeman, / de carn e de vin e de pan» (v. 8832).

En català des de l'Edat Mitjana ve a ser el mateix, sinó que amb terminació masculina; *l'InvlLC* ja en forneix un cas en doc. ross. de 1310: «que pás per lo pla de Re<1>là, axí co mils serà fasedor, *ran* lo terme de Thoyr»; i en dos docs. de 1318: «que *ran* la casa d'En Vidal Fabre se fassa una casa ---», «a Salses --- en lo espasi, que és *ran* lo mur, de la torr d'En Bonet entró a la torr del portal ---». Fins aquí es tracta d'una veritable construcció preposicional. També es troba, però, la construcció *arran de* amb *a-* i amb *de* intercalat, que és la que avui predomina en el cat. central; en una escr. ross. de 1365, amb text llatí i text català, com a interpretació autèntica un de l'altre: allà on aquell porta *prope*, en el cat. (RLR, l c) es llegeix «dos camps *arran* de la vila». «Sota del porxo *ran* de la era» 1575, Gir. (*DAG.*). A penes surt de les fronteres del català, llevat de gc. comenger «*arrans*: prè, après» (Dupleich, *Pat. StGuadens*).

No cal gaire més demostració medieval. Més aviat és bo mostrar que poc ha variat això en els parlars moderns, especialment els de les Illes i els de Vic i NO. «Mes llur vera majestat may l'he sentida / com en dies de bonances estivals, / dins un bot fràgil y breu com nostra vida / al vogar, *ran* d'eixes formes colossals»; «Llavors, *ran* de l'ermita, / baix del ciprer m'assec ---», Costa i Ll. (*Costa Brava de Mall*, a. 1903, 6d; *La Vall*, c. 1880, v. 33).

Amb construcció merament adverbial: «Tu ets fia d'un taconer / que molts de pics no berena / --- / mira que tu no pots fer / lo que altres allotes fan .. / D'un avenc estàs molt *ran!* / Apaga es teu frenesí / ---», BFerrà (*Els Calçons de M Lluç, IdOr* i, 15). Fora de Mall. a penes es troba avui en aquesta forma pura, sense *a-* ni *de* ni altre afegit. Tanmateix he sentit algun cop, a la part ponentina de Men., *ran la plaça* a la costa de Ciutadella (crec a Ferreries), 1964. Allà potser més, en combinació amb *de*: «*ran des* carrerany trobà un om ufanós», Camps Merc. (*Folkl. Men* II, 31). En tot cas tals frases se senten bastant a l'illa major: «Sa Font des Trenc és *ran des* Torrent de S'Estorell» Lloseta, «allà ja és *ran des* terme d'Inca» Llubí, «Ca s'Hortolà és *ran de* sa finta de Montuiri» Algaïda.

Com que en les combinacions *davant de*, *venint de*, *tornant de*, la *-t* s'omet fins en el llenguatge parlat del P. Val. i les Illes, i com sigui que en canvi pronunciaven *tornànt a*, *avànt i aère*, ha nascut una pronunciació analògica *rant* articulat amb una *-t* ultracorrecta, en el País Valencià: «*rant*: a cercen, a raíz; *rant a terra*: a la raíz del suelo» (Lamarca, *Dicc Val-Cast.*); ho tinc anotat només a Llombai i un parell de pobles dels Alcalaes («*rant* aquelles carrasques»), 1962. I és curiós que tal vulgarisme ja es degué sentir entre els catalans de Sicília cap als Ss XIV-XV: car d'aquí degué passar al sicilià parlat de la zona de Girgenti, que imitava Pirandello: «tuttu cugliutu, darrè la sipala, acchiana *rant-ranti*, fina o spicu d' 'a rubbicedda» (*Liolà* II, ed. 1958, p. 718) (en la versió italiana d'ell mateix: «va cheto e chinato, fino allo spigolo della casuccia»). Fora d'això, crec que avui es troba amb *a-* pertot. eiv. «*arran*: a ras, rozando» (PzCabr.).